

GHID DE BUNE PRACTICI JURNALISTICE

*Mass-media
și prezumția
de nevinovăție*

Această publicație este realizată de Consiliul de Presă din Republica Moldova cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA prin intermediul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida). Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, Sida sau Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

GHID DE BUNE PRACTICI JURNALISTICE

***Mass-media
și prezumția de nevinovăție***

Editat de:

Consiliul de Presă din Republica Moldova
www.consiliuldepresa.md

Autori:

Irina Lazur
Georgeta Stepanov
Ludmila Rusnac

Design:

Angela Ivanesi

Secretariatul Consiliului de Presă:

mun. Chișinău, str. București 77, tel.: 220996,
secretariat@consiliuldepresa.md

Consiliul de Presă este un mecanism de autoreglementare, creat pentru sporirea responsabilității mass-media din Republica Moldova față de public, prin soluționarea amabilă a litigiilor dintre instituțiile mass-media și consumatorii, cultivarea culturii dialogului și respectului reciproc între presă și consumatorii de media, promovarea jurnalismului de calitate și a respectării standardelor profesionale și deontologiei jurnalistice de către instituțiile mass-media și jurnaliști. Conform Codului deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, Consiliul de Presă monitorizează aplicarea și examinează plângerile privind încălcarea prevederilor Codului deontologic al jurnalistului. Din componența Consiliului de Presă fac parte nouă persoane, selectate în rezultatul unui concurs deschis. Patru membri ai Consiliului reprezintă mediul jurnalistic, iar cinci membri reprezintă consumatorii de produse mass-media.

GHID DE BUNE PRACTICI JURNALISTICE

Mass-media și prezumția de nevinovăție

Prezumția de nevinovăție este un principiu fundamental, garantat de Constituția Republicii Moldova, care prevede că „*orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale*”¹. Prezumția nevinovăției este o garanție constituțională, dar și o normă deontologică jurnalistică. Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova precizează că „*jurnalistul respectă prezumția de nevinovăție și consideră că orice persoană este nevinovată până la pronunțarea unei sentințe definitive și irevocabile împotriva sa*”².

Prezumția de nevinovăție este un principiu de bază al procesului penal, care garantează libertatea persoanei. În jurisprudență există trei termeni care definesc statutul juridic al persoanei aflate sub urmărire penală – „bănuit”, „învinuit” și „inculpat”. Unii jurnaliști folosesc greșit acești termeni sau,

¹ Constituția Republicii Moldova, art.21, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496>

² Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova, art. 4.9 http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/fisiere/Cod_deontologic_al_jurnalistului_din_Republica_final.pdf

mai grav, încalcă flagrant principiul prezumției de nevinovătie, numindu-l „ucigaș” sau „hoț” pe cetățeanul „bănuit de omor” sau, respectiv, „bănuit de furt”.

Este bine să știm că **bănuitor**, în conformitate cu Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „este persoana fizică față de care există anumite probe că a săvârșit o infracțiune până la punerea ei sub învinuire”³. **Invinitor**, potrivit Codului de procedură penală, „este persoana fizică față de care s-a emis o ordonanță de punere sub învinuire”⁴. Totodată, învinitorul în privința căruia cauza a fost trimisă în judecată se numește **inculpat**.

Conform Codului deontologic, jurnalistul consideră că orice persoană este nevinovată până la pronunțarea unei sentințe definitive și irevocabile împotriva sa. Codul de procedură penală explică astfel că persoana în privința căreia sentința a devenit definitivă se numește **condamnat**, „dacă sentința este, parțial sau integral, de condamnare”⁵ sau **achitat**, „dacă sentința este integral de achitare”.

Prin urmare, jurnalistul nu este cel care stabilește cine este criminal, de altfel, ca și poliția sau procuratura. Judecătorul

³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, art. 63, aliniat 1, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>

⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, art. 65, aliniat 2, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>

⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova, art. 65, aliniat 3, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>

are această prerogativă exclusivă. Până la pronunțarea unei sentințe definitive, oricine este bănuit, învinuit sau inculpat, fiind protejat de prezumția nevinovăției. Jurnalistul are obligația să folosească corect termenii ce definesc statutul juridic al persoanei aflate sub urmărire penală.

Raportul de monitorizare a presei scrise privind respectarea prezumției nevinovăției, realizat de Asociația Presei Independente (API) în perioada 1 februarie - 31 martie 2011, arată că de multe ori persoanele bănuite sunt prezente în articole drept *făptuitori, hoți, escroci, violatori* etc., cu mențiunea că aceștia *riscă închisoare în cazul în care vina le va fi stabilită*. De exemplu, un ziar local a publicat o știre cu titlul „**Politia a pus mâna pe jefuitorul femeilor din Soldănești**”. Persoana reținută este prezentată drept vinovată, deși nu se cunoaște, deocamdată, care va fi verdictul instanței de judecată. Un alt exemplu din articolul „**Făptuitorii au fost reținuți**”, în care, la sfârșit, se menționează că dacă le va fi recunoscută vina, „făptuitorii” riscă o pedeapsă de până la 12 ani de închisoare. În acest caz, odată ce vina nu a fost demonstrată în instanță, persoanele respective nu pot fi numite făptuitori (infractori).

În reflectarea subiectelor controversate sau a infracțiunilor și crimelor, jurnalistul este obligat să trateze persoanele bănuite de pe o poziție neutră. Jurnalistul va evita să prezinte informația din perspectiva unui acuzator și nu va folosi adjective, comparații sau alte figuri de stil pentru a amplifica impactul știrii. Un web-portal informativ a publicat știrea „**Și-a ucis socrul cu toporul, i-a dat foc și l-a îngropat**”, care este o moștră de comportament lipsit de etică profe-

sională. Autorul descrie cu lux de amănunte detaliile crimei și prezintă lucrurile într-o manieră de parcă a asistat la ședința de judecată și știe exact cine e ucigașul și cum a comis crima. „S-a stabilit că, în noaptea de 14 martie, între ginere și socrul său s-a iscat o ceartă. *Tânărul nu s-a gândit mult*, a luat un topor de bucătărie și l-a lovit mortal pe tatăl său. În acest timp, s-a trezit fiica victimei, care *a rămas încremenită* când l-a văzut pe *tatăl său zăcând într-o balta de sânge*. (...) Dacă va fi găsit vinovat, *ginerele ucigaș* riscă până la 15 ani de închisoare pentru omor”.

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova mai prevede că „*în relatările privind procesele în justiție, jurnalistul respectă dreptul la viață privată și cel la un proces echitabil al tuturor celor implicați*”. Jurnalistul are obligația morală să protejeze identitatea bănuitorului și a victimelor infracțiunilor sau crimelor. Numele deplin al bănuitorului poate fi indicat doar în cazurile în care interesul public prevalează asupra celui privat. În restul cazurilor, este recomandabil să fie utilizate inițialele bănuitorului. Numele deplin poate fi publicat numai după pronunțarea sentinței definitive a instanței de judecată. În cazul minorilor bănuitori de comiterea unor infracțiuni, numele nu se publică chiar dacă instanța de judecată a pronunțat o sentință definitivă. În plus, jurnalistul nu ar trebui să dea detalii (data și locul nașterii, locul de trai, locul de muncă etc.), care ar permite identificarea bănuitorului.

În realitate, jurnaliștii deseori publică numele persoanelor bănuite și ale victimelor crimelor. Datele ce duc la identificarea persoanelor ajung uneori în presă din vina organelor de drept, or, prezumția de nevinovăție este deseori încăl-

cată de instituțiile statului, în special de serviciile de presă care furnizează informații jurnaliștilor. Mass-media, la rândul ei, difuzează informațiile oferite de instituțiile statului, fără să-și pună întrebarea dacă nu cumva încalcă principiile fundamentale ale statului de drept – prezumția de nevinovătie și dreptul la viață privată. Acum doi-trei ani, Ministerul Afacerilor Interne (MAI) din Republica Moldova furniza zilnic mostre cum nu trebuie să scrii un comunicat de presă. Astfel, Centrul de presă al MAI publica numele bănuitorului, localitatea de baștină și poza acestuia. Deseori, MAI încalcă prezumția de nevinovătie chiar în titlul comunicatelor de presă. Un exemplu elocvent în acest sens este comunicatul de presă „**Pește” cu staj la doar 22 de ani**”, publicat pe site-ul oficial al MAI la 10 martie 2009⁶. Centrul de presă al MAI anunță că poliția a reținut o Tânără suspectată de proxenetism, care în titlu este numită „pește”. Este publicat numele fetei, dar și o poză de la reținere, în care apar și „victimele proxenetei” – două fete în vîrstă de 21 de ani. La data de 11 martie 2009, un ziar cu distribuție națională a publicat în baza comunicatului de presă al MAI știrea „**Proxenetă cu vechime la doar 22 de ani**”, copiind fidel informația furnizată de MAI, inclusiv numele bănuitei.

Este important să cunoaștem că libertatea de exprimare a presei intră în conflict cu drepturile fundamentale ale persoanelor cercetate penal, în special cu respectarea prezumției de nevinovătie și dreptul la viață privată. Raportul dintre libertatea presei și prezumția de nevinovătie este tălmăcit în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO)

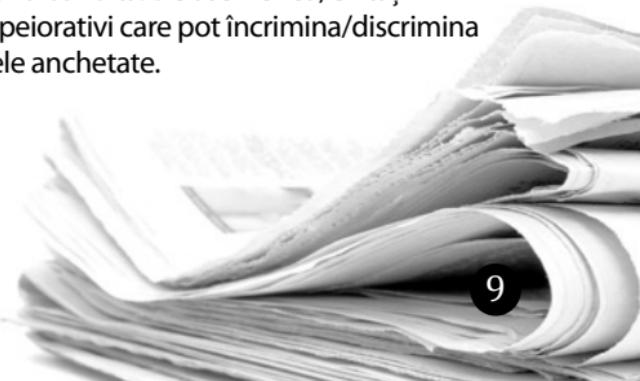
⁶ “Pește” cu staj la doar 22 de ani”, pagina web a MAI,
<http://www.mai.md/content/178>

care a stabilit că dreptul la informare al cetățenilor poate fi limitat de necesitatea de a furniza informații cu discreția și grija necesară respectării prezumției de nevinovăție. În octombrie 2011, CEDO a condamnat România în dosarul *Pavalache vs România* pentru nerespectarea prezumției de nevinovăție pe motiv că procurorul responsabil de efectuarea anchetei penale împotriva reclamantului a afirmat, la data de 19 decembrie 2000, în cadrul unei conferințe de presă, că reclamantul era vinovat de trafic de influență, deși vinovăția sa nu a fost stabilită legal decât la 15 mai 2002, data la care s-a pronunțat decizia definitivă. Curtea a apreciat că declarația făcută de procuror și publicată de mass-media a putut să fie interpretată ca o declarație oficială privind vinovăția reclamantului, deși vinovăția sa nu fusese încă stabilită legal.

Prin urmare, jurnalistul trebuie să trateze cu atenție sporită informația furnizată de instituțiile statului. Poliția și procuratura prezintă informația din perspectiva acuzatorului, pe când jurnalistul are datoria să prezinte informația neutru, oferind totodată dreptul la replică și bănuitorului.

Recomandări pentru jurnaliști:

- ➔ Folosiți corect termenii care definesc statutul juridic al persoanei aflate sub urmărire penală – „bănuit”, „învinuit” și „inculpat”.
- ➔ Tratați persoana bănuită de o infracțiune sau crimă de pe o poziție neutră și evitați să prezentați informația din perspectiva acuzatorului.
- ➔ Utilizați formulări relative, cum ar fi „este bănuit că ar fi intrat”, „ar fi furat”, „ar fi violat”, „ar fi lovit”, „ar fi omorât” etc. în loc de „a intrat”, „a furat”, „a violat”, „a lovit”, „a omorât”.
- ➔ Utilizați un limbaj corect în raport cu persoana bănuită, pentru a nu lăsa loc de interpretări și pentru a nu contribui la perpetuarea unor stereotipuri și prejudecăți.
- ➔ Evitați să folosiți calificative de genul criminal, ucigaș, violator, hoț, escroc etc. în raport cu persoana bănuită. De asemenea, evitați termenii peiorativi care pot încrimina/discrimina persoanele anchetate.

- ➔ Protejați identitatea bănuitorului și a victimelor infracțiunilor sau crimelor. Numele deplin al bănuitorului poate fi indicat doar în cazurile în care interesul public prevalează asupra celui privat. În restul cazurilor, este recomandabil să fie utilizate inițialele bănuitorului.
- ➔ Nu dați detalii (data și locul nașterii, locul de trai, locul de muncă etc.), care ar permite identificarea bănuitorului.
- ➔ Tratați cu atenție informația furnizată de instituțiile statului pe motiv că acestea, la rândul lor, ar putea încălca prezumția de nevinovăție și dreptul la viață privată.